

УДК 373.2
ББК 74.1
Є27

Є27 Євтушина Л. І.

Земля, де народились і ростемо... Українознавство як основа національного виховання дошкільників. Старша група / — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 79, [1] с. — (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю».)

ISBN 978-617-00-2847-1.

Посібник містить методичні рекомендації щодо ознайомлення дошкільників старшого віку із витоками українознавства як основою національного виховання, перспективний план занять з українознавства у старшій групі, розробки занять, добірку народних ігор та літературних творів для опрацювання.

Зручний формат та розміщення розробок на відірваних аркушах дадуть змогу вихователів використовувати матеріал посібника як роздавальний, а місця для записів — робити необхідні примітки щодо виконавців ролей, музичного супроводу, дій гравців, необхідного обладнання і т. ін.

Для вихователів дошкільних навчальних закладів.

УДК 373.2
ББК 74.1

Навчальне видання

Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»

ЄВТУШИНА Людмила Іванівна

ЗЕМЛЯ, ДЕ НАРОДИЛИСЬ І РОСТЕМО...
УКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОГО
ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.
СТАРША ГРУПА

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*
Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *О. В. Лебедєва*
Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 25.10.2016. Формат 84×108/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 11,76. Замовлення № 16-11/14-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-33

e-mail: office@osnova.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5217 від 22.09.2016 р.

Надруковано у друкарні ТОВ «Тріада Принт»

ISBN 978-617-00-2847-1

© Євтушина Л. І., 2016
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2017

ЗМІСТ

Передмова	4
Завдання для ознайомлення дошкільників з витоками українознавства	7
Зміст роботи з українознавства	8
Перспективний план занять з українознавства для старшої вікової групи	14
Конспекти занять	19
Це моя родина. Родинне дерево (<i>комплексне заняття</i>)	19
Українська хустка (<i>комбіноване заняття</i>)	21
Бабусяна криниця (<i>тематичне заняття</i>)	23
Козацькими стежками (<i>комплексне заняття</i>)	26
«І на тім рушникові...» (<i>тематичне заняття</i>)	29
Цілющі скарби матінки Землі (<i>комбіноване заняття</i>)	31
Моє рідне місто (<i>інтегроване заняття</i>)	33
Сторінками українських народних казок (<i>тематичне заняття</i>)	35
Сорочка біла, вишита нитками (<i>комбіноване заняття</i>)	37
Витоки моєї України (<i>тематичне заняття</i>)	39
Ляльки моєї бабусі (<i>комплексне заняття</i>)	42
Ознайомлення з предметами національного побуту. Посуд (<i>комбіноване заняття</i>)	44
У світі народних іграшок (<i>заняття-телепередача</i>)	46
Український віночок (<i>комплексне заняття</i>)	48
Писанка — символ і оберіг (<i>інтегроване заняття</i>)	51
Ой, у лузі калина стояла (<i>комбіноване заняття</i>)	54
Хліб — усьому голова (<i>тематичне заняття</i>)	56
Народні символи України (<i>інтегроване заняття</i>)	58
Додаток	60
Народні ігри	60
Твори для опрацювання	70
Література та Інтернет-джерела	80

ПЕРЕДМОВА

Струмочок серед гаю, як стрічечка.
На квітці метелик, мов свічечка.
Хвилюють, малюють, квітують поля —
Добрідень тобі, Україно моя!

П. Тичина

Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

В. Сосюра

Україна — рідний край,
Рідне поле, зелен гай,
Рідне місто й рідна хата,
Рідне небо й рідна мати.

Я. Скидан

Сьогодні здається майже неймовірним, що ще зовсім недавно ми могли жити відірваними від рідного слова, ходити по землі своїх предків, не помічаючи краси і неповторності її річок та озер, лісів, гірських масивів, безмежних ланів та чудових краєвидів. Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, але й для використання кращих традицій у практиці виховання молодого покоління.

Народ із покоління в покоління передає свій соціальний досвід, своє духовне багатство, свої історичні надбання, створюючи тим самим свою, тільки йому притаманну, культуру, Народ — це перший історик, перший письменник, перший поет, перший вихователь, перший педагог. Образно про народну мудрість написав відомий український поет М. Рильський:

Немає мудріших, ніж народ, учителів,
У нього кожне слово — це перлина.
Це праця, це натхнення, це людина.

Кожна нація, кожен народ, кожна соціальна етнічна група має свої звичаї, свої традиції, що вироблялися впродовж багатьох століть, освячені віками і становлять національну культуру. Національна культура (як матеріальна, так і духовна) складається з цінностей, витворених як минулими, так і сучасними поколіннями.

Традиції (від лат.— передавання) — це досвід, звичаї, вироби, погляди, смаки, напрями поведінки, що склалися історично й передаються від покоління до покоління; у традиціях поєднується минуле, сучасне та майбутнє.

Звичаї — це загальноприйнятий порядок, правила, дії, що здавна існували у громадському житті, побуті, діяльності певного народу, суспільної групи, колективу. Це те, що стало звичним, засвоєним, загальноновживаним, насущним.

Народні традиції та звичаї — це дійсно невичерпна криниця досвіду, джерело, яке тече, всіх напуває і від цього не висихає, не міліє. Рік від року в ньому прибуває живляча та цілюща вода, яку всі п'ють, напиваються, стають здоровішими. Потрібно частіше пити зі струмків народних традицій, не каламутити це споконвічне джерельце, не закидати його камінням, як старе і віджите. Тоді ці паростки народних українських традицій та звичаїв проростають уже в серцях та свідомості наших дошкільнят. Педагогічне значення народних традицій полягає в тому, що вони є результатом виховних зусиль протягом багатьох поколінь і завжди

є незрівняним важливим засобом виховання. Через систему традицій та звичаїв український народ відтворює себе, свою духовну, народну культуру, свій характер, національну психологію та самосвідомість у своїх дітей. У цьому методичному посібнику дошкільним працівникам запропоноване авторське бачення шляхів прилучення дітей до українських національних традицій, звичаїв, культури, ознайомлення малюків, перш за все, з рідним краєм, оселею, домівкою, стежиною, квіткою, яка щодня зустрічає дитину на цій стежині, тобто з найближчим рідним довкіллям, а від нього вже — до інших просторів України.

Українознавство як узагальнене поняття — це сукупність основ наук про сучасне і минуле свого народу, його національний характер, психологію, педагогіку, культурно-історичні, творчі традиції, звичаї та обряди, ремесла і промисли; це знання про населення країни, географію, трудову діяльність людей, етнічні та інші особливості. До його складу також належить краєзнавство, тобто всебічні знання про рідний край (*область, регіон, район*) як частину держави.

Українське народознавство має стати підґрунтям для формування у дітей патріотичних почуттів, гуманістичної моралі, естетичної культури, готовності до праці, до захисту рідної землі. Основними принципами вивчення його в дошкільному закладі є народність, природовідповідність, систематичність, послідовність, наочність, активність, перспективність, урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Провідними факторами виховного впливу на дитину є рідна мова, фольклор, етнографія, етнопедагогіка та етнопсихологія, народні звичаї, традиції, обряди, символи, дитинознавство, родовід, сімейна атрибутика. Прилучають дошкільників до багатющої духовної скарбниці народу завдяки використанню матеріалів, кімнат і куточків народного побуту; організації навчальних екскурсій, тематичних занять, свят, ранків, розваг, зустрічей із земляками — митцями, народними умільцями, лікарями; інтегрованим заняттям, які, як правило, проводять вихователь і письменник, вихователь і майстер народних художніх промислів, вихователь і музичний керівник. Оптимальні методи навчання — бесіда, сюжетно-рольова гра, робота з книгою, з предметами природи, техніки, творча діяльність дітей та ін.

Досвід роботи свідчить, що знання дітьми рідної культури є умовою для розуміння культур інших народів. Саме у завданнях з українознавства чітко визначено суть та систему українознавчої роботи з дітьми вже раннього, молодшого, середнього, старшого дошкільного віку, яка забезпечує розвивальний характер навчання і виховання дітей у сучасному дошкільному закладі.

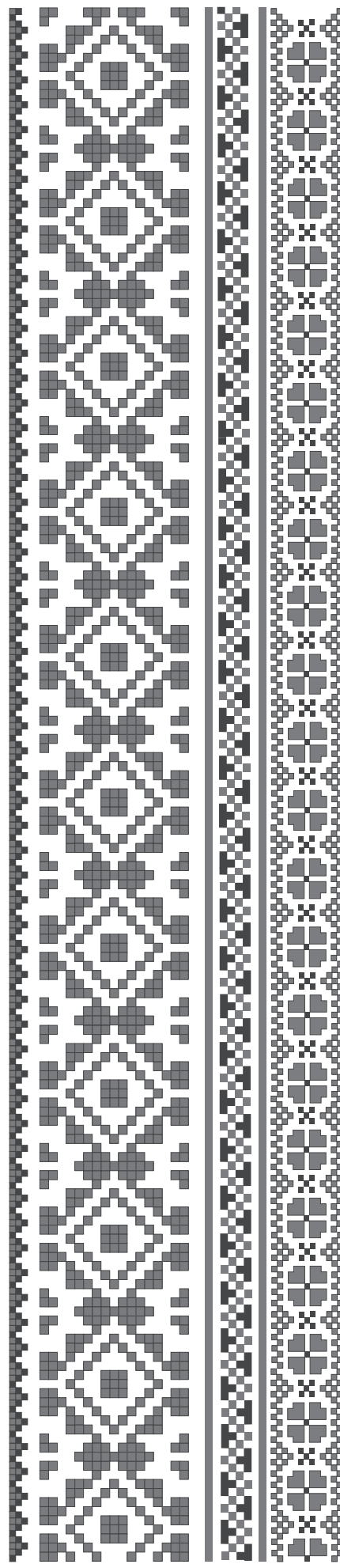
Основною формою навчання дітей передбачене заняття з українознавства. У кожній віковій групі планується по 2 заняття на місяць (*18 занять на рік*) тривалістю:

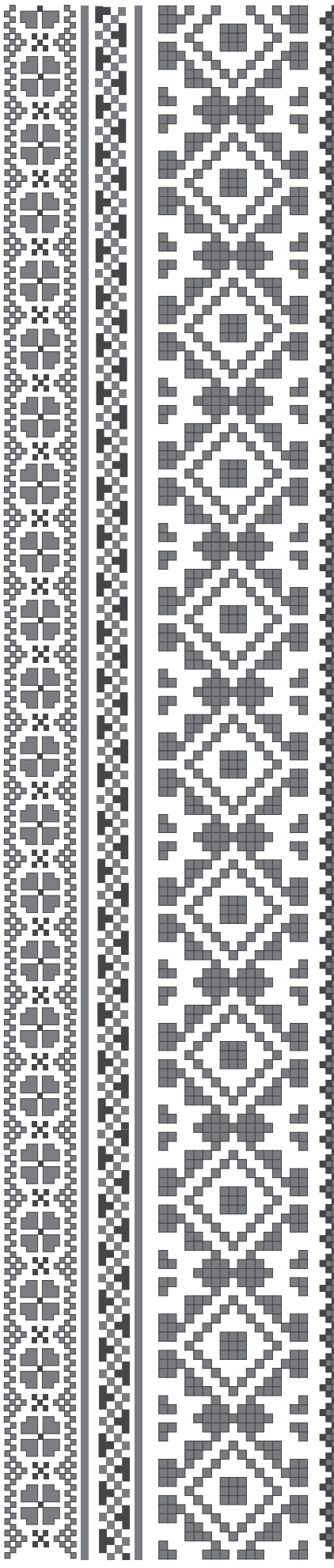
- 10 хв — група раннього віку (*I молодша*);
- 15 хв — II молодша група;
- 25 хв — середня група;
- 30 хв — старша група.

Тематика занять розподіляється таким чином, щоб діти могли з опорою на попередній досвід збагачувати і розширювати свої знання у наступній віковій групі, початковій школі.

Під час добирання змісту занять слід дотримувати принципів доступності, послідовності, систематичності, достовірності, пізнавальності тощо.

Доцільно використовувати такі методи роботи з українознавства в дошкільному закладі, як:

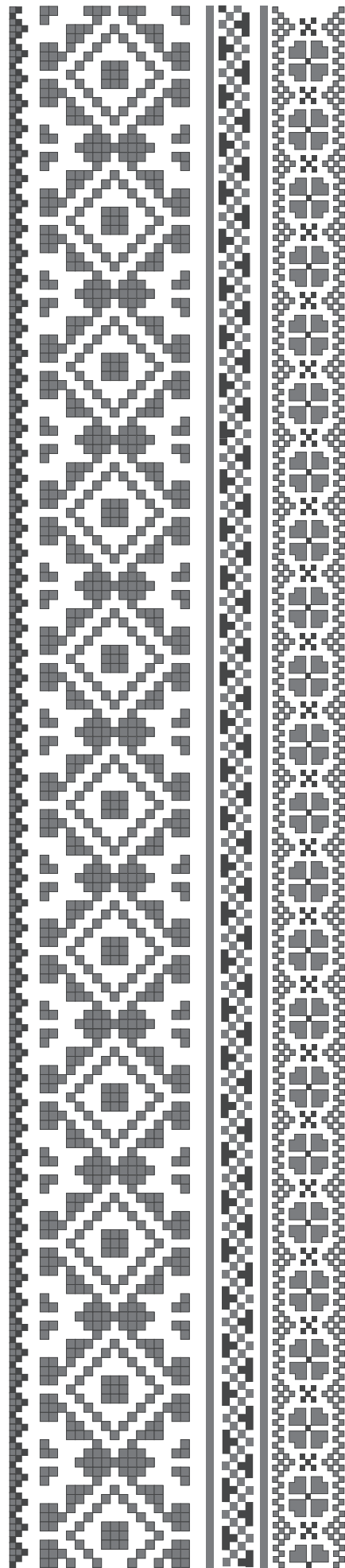

-
- бесіди, читання дитячої художньої літератури;
 - спостереження;
 - екскурсії;
 - Дні відкритих дверей;
 - клуби зустрічей;
 - гуртки, творчі майстерні;
 - дидактичні, народні, авторські, сюжетно-рольові ігри;
 - родинні свята;
 - розваги, дозвілля;
 - ігри-драматизації, театралізована діяльність;
 - виставки, ярмарки, вечорниці;
 - концерти, виконання народних українських пісень;
 - зустрічі з майстрами;
 - розучування віршів, прислів'їв та приказок, читання легенд;
 - робота зі збирання матеріалів;
 - використання слайд-презентацій та відеороликів краєзнавчого спрямування.

Зміст цього методичного посібника дає змогу творчому вихователю не лише обмежуватися регламентованими заняттями з українознавства, але й самостійно добирати форми та методи реалізації завдань цього розділу, доповнювати зміст українознавчої роботи з дітьми, ураховуючи регіональні особливості своєї місцевості, власний досвід роботи з дошкільниками.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ВИТОКАМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

- 1. Пізнавальні завдання:** розширення знань дошкільників про Україну, її історію, столицю, міста, пам'ятні місця, знаменні дати, державні символи, обереги, родинні корені кожної сім'ї та родини, побут нашого народу, культуру, обряди, свята, традиції, народну творчість, національне мистецтво, народні промисли, національну кухню, природу рідного краю тощо.
- 2. Навчальні завдання:** формування перших наукових народознавчих та історичних понять, основ наукового логічного мислення, національної свідомості, самосвідомості та психології; розвиток пізнавальної активності дітей, прагнень якомога більше пізнати свій народ, свої національні корені; формування стійкого інтересу до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його ближче та глибше, навчання використовувати його в побуті, у своєму дитячому житті, запам'ятовування віршів, прислів'їв, приказок, народних прикмет, казок, загадок, легенд, оповідок тощо; прищеплення дітям елементарних трудових навичок, пов'язаних із народними ремеслами: навчання малюків вишивання, витирання, розписування за українськими мотивами писанок, іграшок, посуду, виготовлення іграшок, глиняного посуду, аплікацій тощо.
- 3. Розвивальні завдання:** розвиток усіх психічних процесів у дитини (*запам'ятовування, уважності, зосередженості, логічного мислення, творчої уяви, активного мовлення*), уміння самостійно аналізувати, зіставляти, порівнювати, систематизувати народознавчі поняття, звичаї минулого і сучасного, відокремлювати місцеве, регіональне від загальнотрадиційного національного; активізація словника дітей новими словами (*куліш, деруни, стріха, скриня, ослін, піч, перелаз, ночви, качалка, рубель, серп, цін, сніп, вишиванка, оберіг, символи тощо*), образними виразами, прислів'ями, приказками, примовками, народними прикметами тощо.
- 4. Виховні завдання:** прищеплення любові до рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до Батьківщини, почуття гордості за свій народ, поваги до національної культури, звичаїв та оберегів; виховання щирості, гостинності, доброти, мудрості, щедрості, доброго почуття гумору, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, товариськості, поваги до культури інших народів, ушанування їхніх традицій, оберегів; виховання естетичних почуттів та формування естетичного смаку.

ЗМІСТ РОБОТИ З УКРАЇНОЗНАВСТВА

СТАРША ГРУПА

Формувати уявлення про родину, рідню, родичів: маму, тата, дідуся, бабусю, прабабусю і прадідуся (*материних чи татових батьків*), братиків і сестричок, рідних тітку і дідька (*материних і татових сестру чи брата*). Ознайомлювати дітей з легендами, оповідками, що пояснюють значення слів *мама, тато, бабуся, дідусь, братик, сестричка*, значення імен, походження прізвищ, залежно від професій, здібностей прародичів (*Ткачук, Шевчук, Гончарук, Семенюк, Дмитрук, Швець, Столярчук тощо*). Вчити дітей складати і малювати родовідне дерево.

Поглиблювати уявлення про культуру родинних стосунків, правила сімейного етикету, поведінку в гостях у родичів, знайомих (*прояви ввічливості, вдячності, люб'язності, прихильності, чемності, вихованості тощо*). Учити спостерігати за взаєминами родини з сусідами. Виховувати почуття доброзичливості і ввічливості у ставленні до людей.

Ознайомлювати дітей із сімейними традиціями. Виховувати інтерес до родинних свят (*родини, христини, дні народження, весілля тощо*), родинних пісень. Розучувати з дітьми прислів'я та приказки про маму і тата.

Поглиблювати знання про батьківський дім: тут я народився, тут народилися і живуть мої мама і тато, дідусь і бабуся, тут жили прабабуся з прадідусем, тут живуть онуки моєї бабусі й дідуся; куди б не пішли чи не поїхали ми, а завжди хочеться додому; у батьківській хаті збирається вся сім'я і родина у великі свята (*на Різдво, Великдень, дні народження, ювілей тощо*). Розучувати з дітьми приказки, прислів'я про батьківську хату (*«В гостях добре, а вдома найкраще», «Чим хата багата, тим і рада», «Там господиня гарненька, де хата чистенька» та інші*).

Звернути увагу дітей на різновид сучасного життя українців (*родинна садиба, будинок старої забудови, новий багатопверховий будинок, сучасна квартира тощо*), на інтер'єр подвір'я, вигляд своєї кімнати чи куточка в домі, розміщення кімнат, меблів, предметів побуту.

Ознайомлювати дітей з традиціями і звичаями, пов'язаними з будівництвом житла в Україні колись і сьогодні, оздобленням ззовні та всередині, розміщенням старовинних та сучасних меблів і предметів побуту. Розповідати про звичаї та традиції, пов'язані з поселенням у новий дім (*першим повинен був забігти у хату кіт, за ним заходив господар; хату якнайшвидше освячували свяченою водою по всіх кутках і кімнатах, спеціально визначали місце для стола, ліжка, колиски; вішали образи в рушниках-оберегах тощо*), оформленням садиби (*садіння дуба на леваді, вишневого саду перед вікнами, груші на межі, калини біля криниці, верби над ставом, тополі при дорозі, квіток біля хати тощо*).

Ознайомлювати дітей з усною народною творчістю, пов'язаною із зображенням людського житла, шанобливим ставленням до батьківської домівки.

Поглиблювати інтерес до дитячого садка — затишної другої домівки, у якій весело і цікаво живеться всім дітям, де на них чекають привітні вихователі, няні. Тут можна погратися з новою іграшкою, розглянути нову книжку, піти з друзями на екскурсію, послухати нову казку, привітати іменинника і подарувати йому свій малюнок. У садочку всі дружно граються, діляться ласощами, допомагають одне одному тощо. Тут готують дітей до школи, виховують теплі почуття до працівників садочка, повагу до їхньої праці. Формувати вміння обмінюватися враженнями про свій дитячий садок, життя групи, екскурсії, цікаві заняття, виставки, ігри,

підготовку чи хід свята. Ознайомлювати дітей з історією свого селища (*села, міста*). Використовувати матеріали місцевого музею, преси, розповіді старших людей.

Поглиблювати знання про виробництво, використання та різновиди дитячих іграшок (*саморобні та фабричні, пластмасові, гумові, дерев'яні, глиняні, ганчір'яні, солом'яні, трав'яні, берестяні*). Вчити описувати іграшки, розповідати про те, як народжуються іграшки (*розглянути серію картин «На фабриці іграшок»*), яке значення вони мають у житті кожної дитини. Вчити бережливо ставитися до іграшок.

Учити дітей слухати, згодом — розповідати казки з використанням театру іграшок. Ознайомлювати дітей з іграшками-амулетами, іграшками-оберегами (*що передавалися від діда-прадіда, від покоління до покоління*). Залучати дітей до створення іграшок-саморобок з природного та покидькового матеріалу (*соломи, трави, жолудів, каштанів, горіхової шкаралупи, глини, сірникових коробок, яєць, тканини, поролону тощо*) для поповнення виставки народної іграшки у кабінеті-музеї «Берегиня». Виховувати естетичний смак, творчі здібності дітей, вміння порівнювати зовнішній вигляд, будову, форму та естетику колишніх іграшок та сучасних, однаково радіти іграм та діям з усіма різновидами іграшок. Залучати дітей до створення авторських ігор, атрибутів до них.

Ознайомлювати дітей зі старовинними способами виготовлення предметів домашнього вжитку (*столярне і гончарне ремесло; виготовлення знарядь праці у сільській кузні; прядіння ниток на веретені; ремесло витинання і його призначення тощо*). Розповісти дітям про те, як у давнину виготовляли дерев'яний і глиняний посуд, меблі (*миски, стіл, стільці, лавки, лежанки, ліжко, скриня тощо*).

Продемонструвати дітям зразки усної народної творчості з описами старовинного та сучасного побуту. Познакомити з майстрами-умільцями своєї місцевості, влаштовувати зустрічі з ними, виставки їхніх виробів.

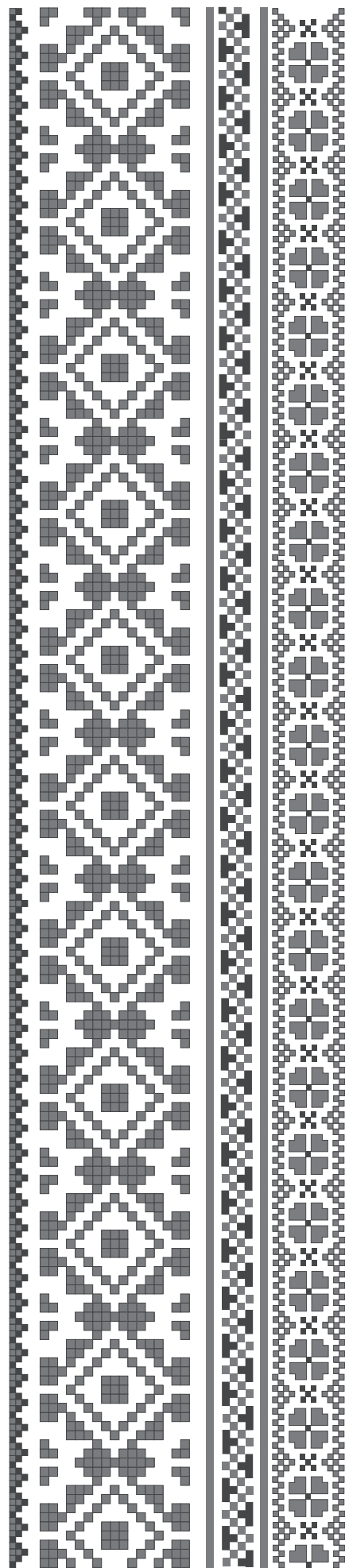
Поглиблювати знання дітей про національний одяг українців та свого регіону (*зразки, макети, ілюстрації, натура*). Порівнювати регіональний одяг з елементами одягу інших областей України (*що спільне, що відмінне*). Розглянути буденний і святковий одяг для хлопчиків і дівчат, чоловіків і жінок, старих людей. Розповідати дітям про виготовлення домотканого одягу. Вчити описувати старовинні прикраси і намисто, пояси, ланцюжки, каблучки (*обручки*), дукати. Знати, з чого їх виготовляли.

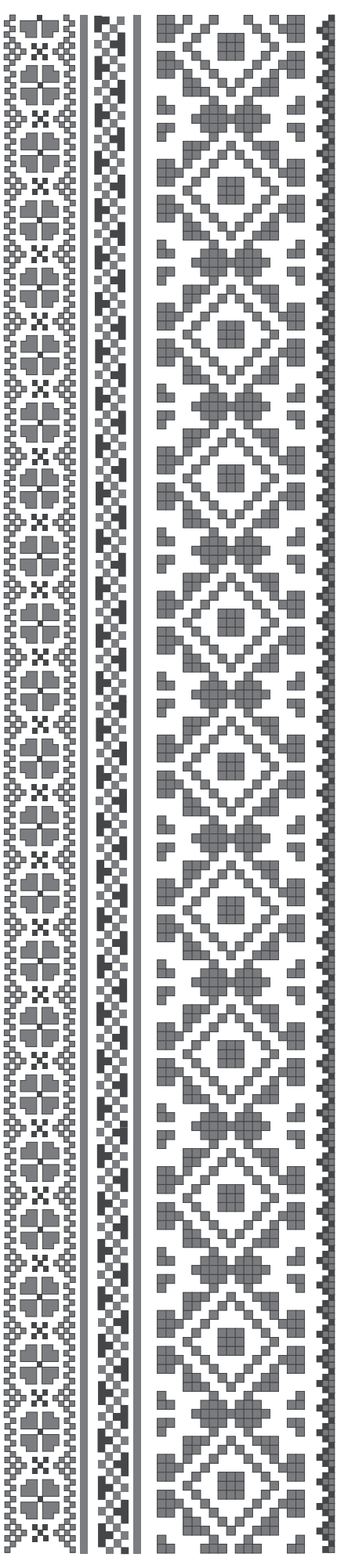
Розучувати прислів'я, приказки, загадки, у яких уживаються назви одягу та взуття.

Формувати уявлення дітей про фольклорні символи, пов'язані з історією і побутом нашого народу. Продовжити ознайомлення дітей з роллю українського віночка у вбранні дівчини, його виготовленням, розміщенням у ньому та значенням квітів, рослин, стрічок. Ознайомлювати з правилами носіння та зберігання вінка.

Поглибити знання дітей про вишиті рушники — обереги нашого дому. Навчити описувати вишивки на рушниках, символічне значення кольорів; розрізняти рушники за їхнім призначенням (*оберіг, обрядові, родинні, утирачі, грайлики, росянички тощо*).

Ознайомлювати дітей з народними прикметами, пов'язаними з рослинами, явищами природи, птахами, образним відбиттям їх в усній народній творчості. Розповідати народні казки про тварин (*диких та свійських*), читати оповідання про птахів-вісників (*ластівка, ворона, сорока, чайка*), птахів-символів (*зозуля, соловейко, голуб, рай-птиця, орел, сокіл, лебідь*). Звернути увагу дітей на зображення цих птахів на народних вишивках, мереживах, малюнках, різьбленні. Збагачувати уяву дітей

розповідями про домашніх тварин, їхню роль у господарстві, про традиції, пісні, повір'я, приказки тощо, пов'язані з ними.

Ширше ознайомити дітей з легендами про обереги, історичними легендами, переказами, народними думами. Розучувати колядки, щедрівки (5–6), заклички (3–4), веснянки, гаївки, обрядові купальські та жнивварські пісні (3–4), пісні-жарти, лічилки (4–5), загадки (5–6), прислів'я, приказки (5–7), образні вислови, порівняння, народні прикмети, скоромовки (4–5), чистомовки, жмурилки (1–2), дражнилки (1–2), мирилки (2–3), заклички, забавлянки, потішки (4–5) тощо. Ознайомлювати дітей з авторськими віршами та піснями, доступними їхньому розумінню, частівками, примовками.

Ознайомлювати дітей зі скульптурою малих форм, місцевою архітектурою (*форма, зовнішній вигляд, розміри, естетичне оформлення, призначення*). Залучати дітей до декоративного малювання з використанням елементів українського орнаменту, ліплення та аплікації. Вчити радіти кінцевому результату своєї роботи.

Продовжувати формування уявлень дітей про українську кухню, основні національні страви українців (*куліш, гарбузяна каша, борщ із пампушками і часником, вареники з сиром, капустою чи картоплею, пиріжки з маком, млинці з медом, сало з часником, узвар, квас тощо*). Розповідати дітям про народні ритуали, обряди, звичаї, пов'язані з приготуванням та споживанням їжі, ушануванням хліба (*виращування, збирання, зберігання, випікання*), про звичай зустрічати дорогих людей (*гостей*) хлібом-сіллю на вишитому рушнику тощо. Виховувати бережливе ставлення до хліба. Організувати куточок хліба у дошкільному закладі. Розучувати з дітьми вірші про хліб, використовувати фольклорні твори (*прислів'я, приказки, легенди, казки тощо*). Розповідати про значення багатої, вітамінної їжі українців (*читання легенди «Богатирська їжа»*), сучасні страви.

Виховувати вміння дітей накривати на стіл, дотримувати гостинності, культури поведінки за столом під час прийому їжі.

Розширювати знання дітей про нашу Батьківщину — Україну, її столицю — стародавній Київ, державну символіку: Герб, Прапор, Гімн. Ознайомити дітей з легендою про Київ. Викликати інтерес до історії України, її минулого, до подій свого регіону. Ознайомлювати з історичними місцями, пам'ятками, музеями, містами України, її природними багатствами. Вчити шанувати земляків, які уславили рідний край, Україну, історичних осіб, діячів освіти, науки, культури, воїнів і трударів.

Подавати знання про окремі події з історії Києва, козаччини, УНР, Другої світової війни (1939–1945), утворення незалежної держави. Виховувати інтерес до історичних подій в Україні, любов до рідного краю, патріотичні почуття.

Ознайомлювати дітей зі старовинними ритуалами святкових дій (*заклик на свято, його початок, хід, закінчення*). Порівняти з тим, як відмічають свято у наші дні (*спів, танець, жарт, запрошення, ігри*). У доступній формі ознайомити дітей з осінніми (*обжинки, Свято врожаю*), зимовими (*Андрія, Миколая, Різдво, Новий рік, колядки, щедрівки, Водохреща*), весняними (*Стрітення, Великдень, веснянки, гаївки, Свято Матері*), літніми (*Івана Купала, Маковія, Спаса, День незалежності*) святами. Розучувати пісні, танці, забавлянки, вірші тощо, пов'язані з різними обрядами українців, сучасні авторські пісні й танці, доступні дитячому виконанню. Виховувати інтерес до свят, розваг і дозвілля дітей у дошкільному закладі, школі та в родинному крузі. Залучати дітей до підготовки та проведення свят, розваг.

Виховувати повагу до української мови. Продовжувати навчати дітей правил мовленнєвого етикету, культури спілкування, поведінки.

Продовжувати ознайомлення дітей з історією свого селища (*села, міста*), використовуючи матеріали місцевого музею, преси. Влаштовувати клуби зустрічей зі старожилами. Розвивати інтерес дітей до минулого рідного краю, його сьогодення (*відкриття нових споруд, будинків, магазинів, кафе, аптек, лікарень, телефонної станції, поштового відділення тощо*). Виховувати любов до рідного краю, патріотичні почуття дітей.

Спонукаати дітей до розповідей про внутрішній вигляд сучасного житла українців, його прикрашання (*вишитими рушниками та подушками, гаптуванням символічними узорами, м'якими килимами, килимовими доріжками, картинами майстерних художників, екібанами тощо*); про святковий вигляд житла (*на місцевий престольний Праздник, Різдво, Великдень, Зелені свята тощо*); про оформлення куточків свого роду (*портретами, фотографіями рідних, альбомами тощо*).

Підтримувати розповіді дітей про предмети сучасного побуту і вжитку (*холодильник, пральна машина, пилосос, електрична чи газова плита, електрочайник, самовар, телевізор, мікрохвильова піч, сучасні меблі, порцеляновий посуд, кухонний посуд, телефон, мобільний телефон, музичний центр, відеокамера, фотоапарат, комп'ютер тощо*). Вчити порівнювати старовинні предмети побуту і вжитку із сучасними (*матеріал, вигляд, форма, зручність, призначення*); правильно називати професії умільців.

Розучувати з дітьми прислів'я, приказки, вірші, загадки, у яких згадується про ці предмети побуту і вжитку, народних умільців — «золоті руки».

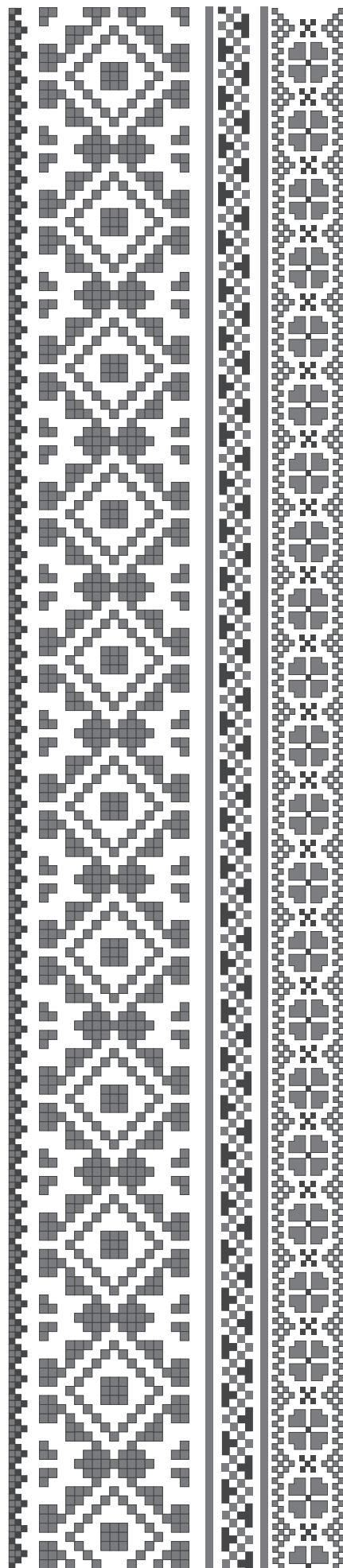
Продовжувати ознайомлення дітей з національними іграшками та іграшками свого регіону, селища (*села, міста*), із способами виготовлення деяких з них, кольором, оздобленням, формою, величиною (*для забав, рухливих, хороводних ігор*). Вчити порівнювати сучасні іграшки зі старовинними народними (*із соломи, трави, ганчір'я, дерева, лози, глини, тіста тощо*). Спонукаати дітей до створення іграшок, інших поробок для забав власноруч.

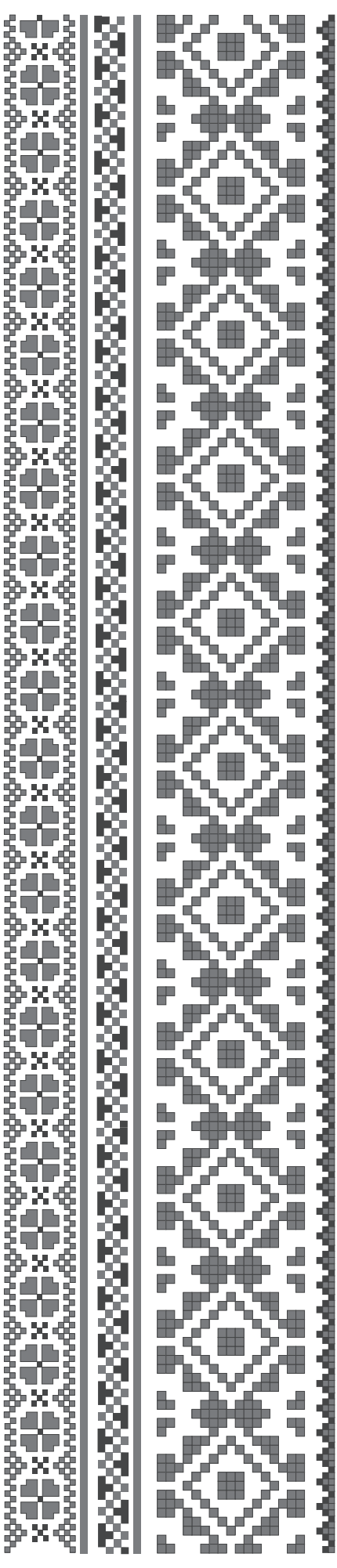
Виховувати бажання грати в народні ігри, добираючи учасників на головні ролі за допомогою лічилок. Вчити створювати власні ігри. Розучувати не менше 5 лічилок. Розвивати вміння забавляти менших братика чи сестричку забавляючою, потішкою, казочкою тощо. Розучити 4–5 забавлянок, потішок; 10–12 віршів різної тематики, 3–4 колискових, 6–7 скромовок, 8–10 приказок та прислів'їв, не менше 8–10 загадок, 7–8 українських народних пісень, по 3–4 мирилки і дражнилки, кілька легенд, повір'їв, оповідок, народних прикмет тощо. Учити співати українські жартівливі пісні, авторські пісні та частівки, доступні дитячому розумінню.

Виховувати інтерес та любов до джерел усної народної творчості.

Розширювати уявлення дітей про виготовлення сучасного одягу та взуття (*на фабриках, в ательє*), ширше ознайомити з роботою кравців та шевців на фабриках, в ательє, на дому (*підприємницька діяльність*). Розвивати вміння розрізняти і називати всі види сучасного одягу (*зимовий, весняний, літній, осінній*); розповідати про робочий одяг та взуття, відрізняти його від святкового, модельного; називати окремі види тканин, з яких пошитий одяг (*бавовна, льон, шовк, шифон, шерсть тощо*).

Розширювати знання про український національний одяг, його символічні елементи, назви предметів жіночого (*вишита сорочка, спідниця, плахта, фартух, камізелька, вінок зі стрічками, намисто, хустка*) та

чоловічого (*шаровари, пояс, вишита сорочка, камізелька, жупан, сюртук, шапка, бриль*) одягу.

З'ясувати наявність у сім'ях переданого у спадок старовинного одягу; порівняти його з сучасним одягом (*спосіб виготовлення, матеріал, колірна гама тощо*). Відвідати фотовиставку сучасного одягу та взуття українців у місцевому музеї.

Учити називати сучасні професії українців. Продовжувати ознайомлення дітей з усною народною творчістю, у якій зазначається роль одягу та взуття, необхідність догляду за ним та збереження.

Продовжувати ознайомлення дітей з найпоширенішими продуктами харчування в Україні тепер і в давнину, рецептами приготування щоденних страв. Вчити називати найпоширеніші в Україні, а також у своєму регіоні, святкові страви (*холодець, голубці, салат, м'ясні вироби зі свинини та яловичини, заливна риба, фарширована щука, млинці тощо*).

Сформувати вміння дітей правильно накривати на стіл, ознайомити їх із правилами етикету, гостинності, сервірування столу. Завчити народні афоризми про споживання їжі. Розвивати вміння самостійно готувати собі їжу за нескладними рецептами (*омлет, смажена картопля, яєчня, картопляне пюре, запечена з салом картопля, відварена вермішель, салат з капусти, моркви, буряка, чай, бутерброд тощо*). Навчати бережливого поводження з вогнем, правил користування газовою (*електричною*) плитою. Розучити телефонні номери 101, 102, 103. Продовжувати розповідати дітям про хатні символи і обереги (*рослини-символи, птахи-символи*). Дати знання про такі людські обереги, як: ключ, гребінець, ніж, ножиці, ложку, миску, сіль, вербу, полин, мак, свічку, воду, пороги, намисто, ланцюжки, каблучки, хустинку, хустку, сорочку, рушник тощо; ознайомити з повір'ями, пов'язаними з ними.

Продовжити ознайомлення з традиційними святами українського народу і національними, релігійними, обрядовими. Залучати до активної участі в їхній підготовці та святкуванні в родинному колі та в дитячому садку. Розучити назви основних свят, їх походження, традиції святкування. Розвивати інтерес та пізнавальні здібності дітей під час організації та проведення свят. Залучати дітей до їхнього проведення та розповідей про свої враження від свята.

Ознайомлювати з національним мистецтвом українського народу (*пейзажний і портретний живопис, натюрморт*), зі скульптурою малих форм, її назвами, призначенням.

Продовжувати формування уявлень дітей про нашу Батьківщину — Україну, де живе не лише український народ, але й інші народи (*росіяни, білоруси, молдовани, поляки, німці, євреї, угорці, греки, кримські татари, цигани та ін.*). Розширювати уявлення про столицю України — Київ, його визначні місця. Ознайомити з історичними місцями України, найбільшими історичними подіями в країні. Її багатства — це врожайні лани, гори, сади, фабрики, заводи, повноводні ріки (*Дніпро, Десна*), гори Карпати, ліси Полісся, шахти Донбасу, найбільші промислові міста (*Київ, Львів, Харків, Донецьк, Запоріжжя, Дніпро, Одеса*), чудові курортні місчини на березі Чорного моря тощо.

Розповісти дітям про такі пам'ятні місця, як могила Т. Г. Шевченка у Каневі, парк імені Шевченка у Рівному. Розширювати знання дітей про видатних людей, яких досі шанує український народ: Т. Г. Шевченко, Леся Українка, І. Франко. Ознайомити з короткою біографією та творчістю цих постатей.

Формувати уявлення про те, що Україна має давню історію і культуру. Ознайомлювати дітей з археологічними знахідками: іграшками, речами вжитку, зброєю.

Розучити правила мовленнєвого етикету, вчити дотримувати правил культури спілкування та поведінки; говорити чистою українською мовою чітко, виразно, емоційно. Виховувати критичне ставлення до власного мовлення та мовлення товаришів, вміння виправляти помилки, милуватися гарною українською мовою.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТВОРІВ ДЛЯ СТАРШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ

Старший дошкільний вік (шостий та сьомий рік життя)

Усна народна творчість. Колискові пісні: «Совку, дрімку, голубоньку», «Ой котусю, котусю», «Спало дитя, спати буде», «Ой ну, ой ну. коточок», «Ой ти кіт-воркіт», «Ой ти, коте, не гуди», «Люлі, люлі, Василечку».

Українські народні пісні, забавлянки, заклички, мирилки: «Кукуріку, півнику», «Ходила квочка», «Бігла киця топитися», «Піч і хлібець», «Трясуть коні поводами», «Сидить зайчик під липкою», «Вітер-вітрику», «Бусел-колода».

Казки: «Пан Коцький», «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Яйце-райце», «Мудра дівчина», «Кривенька качечка», «Язиката Хвеська», «Котигорошко», «Іван-Побиван», «Кирило Кожум'яка», «Батьківська порада», «Розумниця», «Батько та син», «Три брати», «Про злидні».

Легенди, оповідки, бувальщини: «Вогонь і вода», «Розрив-трава», «Марусина верба», «Батькове благословення», «Діти Лиману: Дніпро і Десна», «Річка Либідь», «Дніпрові пороги», «Три брати — засновники Києва», «Михайлик і Золоті ворота», «Запорізька спадщина», «Довголіття запорожців», «Як запорожці прізвища давали», «Козацьке житло».

Твій Кобзарик: Т. Шевченко «Тече вода з-під явора...», «Лебідонька», «Встала й весна...», «Реве та стогне Дніпр широкий...», «І досі сниться...», «Заповіт», «Тополя», «Зоре моя вечірняя...», «За сонцем хмаронька пливе...», «По діброві вітер вис...», «Ой діброво — темний гаю...», «У нашім раї на землі».

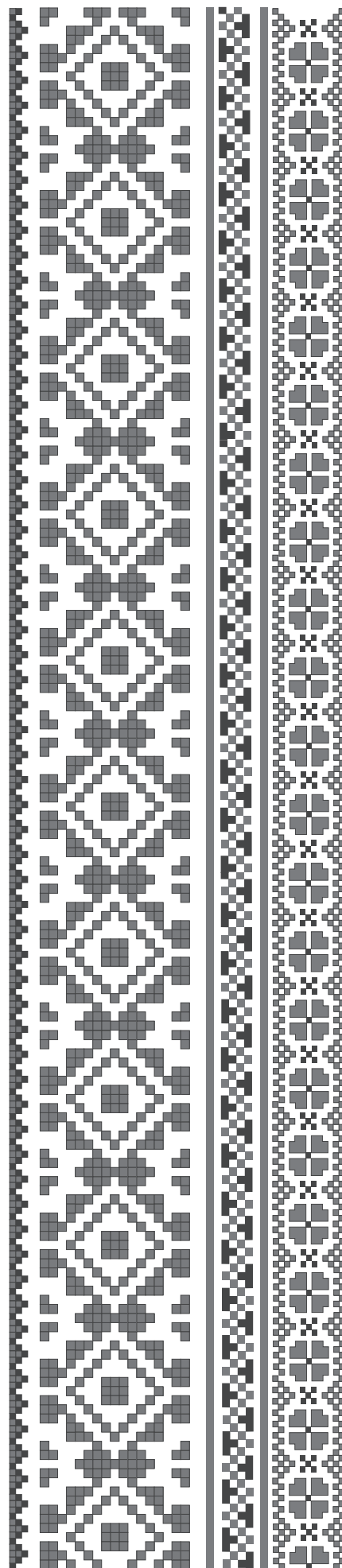
Вірші, казки, оповідання: Леся Українка «Біда навчить», «Лілея», «Мамо, іде вже зима», «Тиша морська»; П. Грабовський «Осінь»; Л. Глібов «Зимова пісенька», «Загадки»; І. Франко «Ріпка», «Фарбований лис», «Заєць та Їжак»; С. Васильченко «Вовк, лисиця і осел», «Віконце», «Доць»; М. Вовчок «Кармелюк» (*уривки*), «Дев'ять братів і десята сестриця Галя»; М. Коцюбинський «Про двох цапків», «Дві кізочки», «Десять робітників», «Івасик та Тарасик»; П. Тичина «Івасик-Телесик», «Добридень тобі, Україно моя», «Слово», «Осінь така мила», «Листя падає», «Вечір», «Підем, станем під тополі»; Н. Забіла «Катруся вже велика», «Зайчикова хатка», «Дванадцять місяців»; М. Рильський «Не кидайтесь хлібом, він святий» та ін.

У кожному регіоні, місті, області є місцеві, але досить відомі письменники і поети. Дітей усіх вікових груп доцільно ознайомити з їхньою творчістю, розучити вірші, запросити їх на гостину.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК НАРОДНИХ ІГОР ДЛЯ СТАРШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ

Старший дошкільний вік: «Довгоносий журавель», «Подоланочка», «А ми просо сіяли», «Чий вінок кращий?», «Ходить гарбуз по городу», «А ми рутоньку посієм», «Ой жала я, жала», «Ой добраніч, широке поле», «Вийди, вийди, Іванку», «Що ж ти, весно, принесла?», «Перепілка», «Грушка», «Звідкіля ти?», «Залізний ключ», «Мак», «На чім стоїш?», «Варена рибка», «Огірочки»,

Сьомий рік життя: «Калина», «Як у нас біля воріт», «Маренка», «Панас», «У борта», «Дзвін», «Вовк», «Задумала бабусенька», «Чорне — біле», «У гусей», «Крук», «Соловейку-сватку», «Ягідочка», «Ой є в лісі калина».

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ З УКРАЇНОЗНАВСТВА ДЛЯ СТАРШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ

№ з/п	Місяць	Розділ народознавства	Орієнтовна тема заняття	Програмові завдання
1	Вересень	Сім'я. Родинні традиції	Це моя родина. Родинне дерево	<p>Викликати у дітей стійкий інтерес до найближчого соціального оточення — сім'ї та родини. На основі інтересу закріпити й узагальнити знання про родину, що складається з 3–4-х поколінь.</p> <p>Дати знання про те, що діти повинні знати не лише своїх батьків (<i>їхні ім'я, по батькові, вік, професія</i>), але й предків третього покоління — дідуся й бабусі та четвертого покоління — прадідуся й прабабусі.</p> <p>Вчити дітей звертатися до старших членів сім'ї на Ви (<i>за національною ознакою українського народу</i>).</p> <p>Продовжувати вчити узагальнювати свої знання про родину в моделі «родинного деревця». Розвивати допитливість, мовлення, збагачувати і зміцнювати пам'ять, розвивати почуття та емоції — чуйність, доброзичливість, гуманізм та милосердя.</p> <p>Виховувати у дітей елементи народного світосприймання, народний характер, формувати соціальну активність, народні етичні норми стосовно старших та молодших родичів, членів сім'ї</p>
2	Вересень	Народний одяг	Українська хустка	<p>Розширити уявлення дітей про український жіночий одяг; ознайомити з українською хустиною як оберегом та витвором народного мистецтва; формувати вміння дітей складати описові загадки за схемами моделей. Вправляти дітей у добиранні елементів візерунка та формувати почуття симетрії, вміння працювати творчо.</p> <p>Розвивати зв'язне мовлення, увагу, творче мислення.</p> <p>Виховувати у дошкільнят любов до своєї країни, до її звичаїв, охайність під час виконання аплікації</p>
3	Жовтень	Українська оселя	Бабусина криниця	<p>Продовжувати ознайомлення дітей із символами українського народу. Формувати уявлення про те, як шанобливо та бережливо ставилися наші предки до криничних джерел; сформувати уявлення дітей про криницю-журавель, улюблені квіти та дерева, які ростуть біля криниці (<i>мальви, калину, вербу</i>); активізувати словник дітей словами: криниця, кухлик, коромисло.</p> <p>Розвивати мовлення, мислення.</p> <p>Виховувати шанобливе ставлення до природи, її багатств, патріотичні почуття на основі формування любові до рідної природи, гордості за її красу</p>

№ з/п	Місяць	Розділ народознавства	Орієнтовна тема заняття	Програмові завдання
4	Жовтень	Рідний край	Козацькими стежками	Продовжувати ознайомлення дітей з історією виникнення козацтва, їх традиціями, побутом (<i>Запорізька Січ</i>); формувати уявлення дітей про козаків як про сміливих вправних воїнів, які захищали рідну землю, український народ; удосконалювати вміння розрізняти та називати елементи чоловічого та жіночого національного вбрання. Розвивати мислення, діалогічне мовлення, пам'ять, увагу, почуття гумору, спритність та кмітливність. Виховувати інтерес до історії козацтва, почуття патріотизму, любов до рідної землі
5	Листопад	Родинні традиції	«І на тім рушничкові...»	Продовжувати знайомити дітей із життям та побутом українців, зокрема, з видами рушників: рушники для мандрівників, рушник-грайлик для хлопчика, рушничок-росяничка для дівчинки. Вчити порівнювати їх та розпізнавати за вишивкою візерунки. Розповісти про призначення рушників, закріпити прийоми самостійного виготовлення рушників за допомогою аплікації. Розвивати пам'ять, увагу, мислення. Виховувати патріотичні почуття, стійкий інтерес до звичаїв і традицій українського народу, бережливе ставлення до оберегів
6	Листопад	Рідний край	Цілющі скарби матінки Землі	Ознайомити дітей з цілющими скарбами землі (<i>лікарські властивості сосни і ясени, маків, волошок, барвінку, ромашок</i>); продовжувати ознайомлення дітей з типовими українськими ландшафтами; сприяти формуванню патріотичного світогляду на основі розширення знань дітей про природні особливості нашої держави; формувати інтерес до роботи з картою України. Розвивати пам'ять, увагу, мислення. Виховувати інтерес до природи рідної країни
7	Грудень	Рідний край	Моє рідне місто	Розширити знання дітей про рідне місто: його назву, визначні пам'ятки, основні галузі виробництва, своєрідність місцевості; спонукати дітей виявляти інтерес до історії рідного міста, країни; закріпити знання дошкільників про назви вулиць, парків; розвивати вміння передавати в малюнку свої спостереження та враження від рідного міста; виховувати любов до дітей через любов до Батьківщини, до рідного міста, патріотичні почуття, гордість за свій народ, любов до малої батьківщини

№ з/п	Місяць	Розділ народознавства	Орієнтовна тема заняття	Програмові завдання
8	Грудень	Українські традиції	Сторінками українських народних казок	<p>Узагальнити знання дітей про різножанрові українські народні казки. Вчити дітей оцінювати вчинки героїв. Продовжувати ознайомлювати зі звичаями та обрядами українського народу. Розвивати творче мислення, уяву, пам'ять, зв'язне мовлення.</p> <p>Виховувати любов до української народної казки, почуття поваги, гордості за свій народ, який має славне героїчне минуле і багату творчу спадщину</p>
9	Січень	Народний одяг	Сорочка біла, вишита нитками	<p>Поглибити і розширити знання дітей про предмети українського національного вбрання, зокрема, вишитої сорочки, її значущість, особливості колориту та символіки; навчити бачити спільне та відмінне в національному одязі хлопчиків та дівчаток; формувати уявлення про те, що вишиванка — це сімейний оберіг, що передавався від покоління до покоління віками; розвивати пізнавальні психічні процеси, інтерес до завдань художньо-естетичного характеру, творчу фантазію.</p> <p>Виховувати шанобливе ставлення до вишиванки як невід'ємного елементу національного вбрання</p>
10	Січень	Рідний край	Витоки моєї України	<p>Ознайомити дітей з витоками українського народу. Формувати знання про те, що наш рідний край — Україна, яку в давнину називали Київська Русь, котрою правили князі. Серед них був Данило Галицький, який заснував Львів. Наш народ має багато пам'яток історії: Запорізьку Січ, Хортицю та ін.</p> <p>Розширити уявлення дітей про символіку України, ознайомити із портретами князів і гетьманів.</p> <p>Виховувати любов до України</p>
11	Лютий	Іграшки України. Народна іграшка	Ляльки моєї бабусі	<p>Ознайомити дітей з історією виникнення ляльок; активізувати пізнавальну діяльність дошкільнят, викликати інтерес до української народної ляльки. Розвивати творчу фантазію та уяву; навчити дітей виготовляти ганчір'яну ляльку-мотанку.</p> <p>Виховувати акуратність, посидючість, наполегливість у досягненні мети, шанобливе ставлення одне до одного, української культури</p>

№ з/п	Місяць	Розділ народознавства	Орієнтовна тема заняття	Програмові завдання
12	Лютий	Українська оселя	Ознайомлення з предметами національного побуту — посуд	Продовжувати ознайомлення дітей з побутом українського народу. Поглибити знання про українську оселю, ознайомити з народними традиціями її прикрашання, з національним посудом. Уточнити знання дошкільнят про матеріали, з яких виготовляється посуд, про його використання в побуті. Залучати до гри з предметами посуду. Розвивати мовлення, збагачувати активний словник дітей на основі знань і уявлень про навколишнє, вчити розуміти зміст слів і застосовувати їх правильно, відповідно до змісту. Розвивати увагу, пам'ять, мислення, спостережливість
13	Березень	Народна іграшка	У світі народних іграшок	Формувати уявлення про види українського декоративно-прикладного мистецтва. Ознайомити дітей з виробами і колірною палітрою народних іграшок. Розвивати зв'язне мовлення, творчу уяву, мислення. Виховувати бережливе ставлення до іграшок, любов до народних традицій; прагнення прикрасити побут самостійно виготовленими художніми виробами
14	Березень	Народні традиції	Український віночок	Поглиблювати та закріплювати знання про українське національне вбрання, про дівочий віночок як оберіг, про особливості його виготовлення та значення квітів і стрічок у ньому; розширювати знання дітей про лікарські властивості квітів; продовжувати вчити дітей виготовляти аплікацію з тканини, використовуючи лекала; розвивати вміння передавати мімікою і жестами характер вибраних квітів. Виховувати почуття національної гордості, любов та пошану до національного вбрання
15	Квітень	Календарно-обрядові свята	Писанка — символ і оберіг	Продовжувати ознайомлення дітей з народними традиціями святкування Великодня; формувати позитивне ставлення до свята Великодня, бажання дізнатися про народні традиції його святкування. Розвивати увагу, пам'ять, зв'язне мовлення, логічне мислення, творчу уяву, емоційну сферу. Виховувати любов та інтерес до народних свят і звичаїв

№ з/п	Місяць	Розділ народознавства	Орієнтовна тема заняття	Програмові завдання
16	Квітень	Рідний край	Ой, у лузі калина стояла	Продовжувати ознайомлення дітей із символами українського народу, зокрема, калиною; формувати уявлення про шанобливе та бережливе ставлення наших предків до калини, її значення в культурі українського народу; продовжувати ознайомлення з цілющими властивостями калини, оптимізувати знання прислів'їв і приказок про калину; ознайомити з легендою про калину. Розвивати мовлення, мислення, пам'ять, уяву. Виховувати любов, бережливе ставлення до природи, народної творчості, патріотичні почуття на основі отриманих знань про калину
17	Травень	Українська національна кухня	Хліб — усьому голова	Збагатити знання дітей про хліб і обряди, пов'язані з ним; розповісти про тяжку, але почесну працю хлібороба; ознайомити з давніми традиціями випікання хліба. Збагатити словник дітей словами про хліб та хліборобську працю. Прищеплювати шанобливе ставлення до хліба, звертаючись до народної мудрості. Розвивати мовлення та пам'ять дітей. Виховувати повагу до праці хлібороба, бережливе ставлення до хліба
18	Травень	Символи України. Рідний край	Народні символи України	Розширити та закріпити знання дітей про національні символи; продовжувати знайомити з історією України; формувати бажання якомога більше дізнатися про історичне минуле своєї Батьківщини; поглибити знання дітей про значення народних символів — оберегів; закріпити знання малих форм народної творчості; викликати цікавість до народних традицій. Виховувати патріотичні почуття на основі ознайомлення дітей з національними символами, історією України, бажання берегти народні звичаї, традиції. Розвивати діалогічне мовлення, мислення дітей, пам'ять, увагу, уяву, естетичні почуття; активізувати в словнику дітей назви народних символів (<i>верба, калина, віночок, вишиванка, рушник</i>), увести поняття «оберіг»